

Turizem na Antarktiki

IZVLEČEK

V prispevku so predstavljeni motivi, zakaj turisti prihajajo na ledeno celino. Več kot 99 % vseh turistov prispe na celino z ladjo. Največ turistov je iz Združenih držav Amerike. Na Antarktiki sta dve glavni turistični območji: Antarktični polotok in območje Rossovega morja. Ostale turistične destinacije na celini so večinoma vezane na prihod z letali. Čeprav je turizem na Antarktiki relativno malo, pa je njihov obisk zgoščen le na nekaj najbolj obiskanih turističnih točk, kjer že prihaja do posameznih negativnih vplivov na okolje. Turizem na Antarktiki upravljajo članice Antarktičnega sporazuma in združenje organizatorjev potovanj na Antarktiko IAATO.

Ključne besede: geografija turizma, Antarktika, polarna območja, regionalna geografija, IAATO.

ABSTRACT

Tourism in Antarctica

In the beginning the article presents the reasons which attract tourists to visit the frozen continent. Seaborn tourism includes more than 99 % of all tourists. The majority of them is from the USA. There are two main tourist areas in Antarctica: the Antarctic Peninsula Region and the Ross Sea Region. Other tourist destinations are mostly based on landings by aircraft. Although the number of tourists in Antarctica is relatively small, their visit is concentrated on only few most visited tourist points of interest, where some negative influences on environment can already be visible. The tourism in Antarctica is managed by members of the Antarctic Treaty and by association of Antarctic tour operators IAATO.

Key words: geography of tourism, Antarctica, polar regions, regional geography, IAATO.

Avtor besedila in fotografij:

JURIJ SENEGAČNIK, dr. geogr.

Modrijan založba, d. o. o., Slovenija

E-pošta: senegacnik4@siol.net

COBISS I.04 strokovni članek

Različne raziskave so pokazale, da so na Antarktiki ležišča energentov in rudnega bogastva, vendar zaradi izredne oddaljenosti, nedostopnosti in skrajnih podnebnih razmer danes še nihče (ali pa nihče več) ne razmišlja o njihovem izkoriščanju. V preteklosti je človek s prekomernim ulovom kitov, tjulnjev in rib močno izropal antarktična morja, vendar danes lova na kite in tjulnje zaradi prepovedi (skoraj) ni več. Gospodarski pomen je do neke mere obdržal le ribolov, ki pa se odvija le v morjih okoli celine. Tudi poročila izpred nekaj desetletij, da bi se lahko z ulovom in predelavo krila iz antarktičnih morij rešil problem lakote na svetu, so se izkazala za pretirana. Najpomembnejša gospodarska dejavnost na celini je turizem. To je tudi edina gospodarska dejavnost, ki ima na Antarktiki prihodnost, vendar sta vprašljiva tako njena oblika kot tudi obseg.

Kaj sploh privlači turiste na Antarktiki

Antarktika je "zadnja velika divjina na Zemlji", eno redkih območij, ki jih še vedno obiskuje malo ljudi in so hkrati izrednega pomena za celo človeštvo. Njena z

živalstvom bogata obala, s snegom pokrite gore, ledeniki in ledeni pokrovi različnih oblik, čisti zrak in neizmerna prostranstva nedotaknjene narave so velikega pomena za znanost, da lahko spoznava, kako se spreminja okolje

na Zemlji pod vplivom naravnih dejavnikov in človekovih dejavnosti. Antarktika je postala nenadomestljiv laboratorij za znanstvenike različnih profilov. Vsako leto jih tam, skupaj z drugim osebjem na raziskovalnih postajah, dela okrog 5.000. Več kot petkrat toliko, od 30.000 do 40.000, pa je vsako leto na ledeni celini tudi turističnih obiskovalcev. Kaj je tisto, kar tako silno privlači turiste, da so pripravljeni odšteti astronomske zneske za obisk celine, kjer turistična infrastruktura (na primer hoteli), kot jo poznamo drugod po svetu, sploh ne obstaja?

Glavni motiv za obisk ledene celine je veličastna, edinstvena in (skoraj) nedotaknjena narava izjemne estetske vrednosti. Za turiste je najbolj privlačen led, ki so pojavlja v najrazličnejših pojavnih oblikah ledenih

gor, ledenih polic, priobalnih ledenikov in tudi v obliki celinskega ledenega pokrova. Izredno privlačne so tudi nepoledenele gore in nunataki (skalni griči priostrenih oblik), ki se dvigujejo iznad ledenega pokrova ali neposredno iz morja. Večina obiskovalcev jih občuduje z ladij, peščica pa se vsako leto na njih tudi povzpne.

Za večino obiskovalcev Antarktike pa je bolj kot neživa narava privlačen njen živi svet, predvsem živalski. Že na poti do celine lahko spremljajo albatrose in kite, na samih obalah pa so za njih najbolj privlačne kolonije pingvinov in tjulnjev. Pingvini so nekakšna maskota celine in njena verjetno najbolj prepoznavna atrakcija. Nekateri turisti se zanimajo tudi za rastlinstvo, ki pa uspeva zgolj v obliki mahov in lišajev, pa še to na skrajno omejenih površinah nepoledenelega sveta na posameznih delih obale (3, 4).

Nekaj turistov pa prihaja na Antarktiko predvsem zaradi obiska redkih objektov kulturno-zgodovinske dediščine. Gre predvsem za hiše iz lesa, ki so jih gradili prvi osvajalci ledene celine, ali pa za opuščene kitolovske postojanke na antarktičnih otokih. Tudi znanstvene postaje so odprte za turistične obiskovalce, vendar je njihov obisk omejen (7).

Slika 1: Turistov ne navdušujejo le obalni ledeniki, ampak tudi obsežnejši ledeni pokrovi, ki pa jih lahko le slutijo v ozadju obale (Grahamova zemlja) (foto: Jurij Senegačnik).

Razvoj turizma na Antarktiki

Po letu 1820, ko naj bi človek prvič zagledal obale ledene celine, so za njeno odkrivanje še največ naredili lovci na kite in tjulnje, ki so na otočjih okoli Antarktike postopoma ustanovili vrsto postojank in celo manjših naselij. Še dlje so se podajali načrtni osvajalci, ki so leta 1911 končno osvojili tudi Južni pol. Antarktika je pritegnila tudi znanstvenike. Največji preboj v znanstvenem raziskovanju celine je bilo mednarodno geofizikalno leto 1957/58, ko se je na njej zbralo več raziskovalcev kot kdajkoli prej.

Kdaj pa se je začel "antarktični turizem"? Prvih raziskovalcev in osvajalcev ne moremo prištevati med turiste, čeprav danes mednje uvrščamo tudi člane alpinističnih in drugih odprav, ki osvajajo vrhove in druge neosvojene dele ledene celine. Iz razpoložljivih podatkov je razvidno, da so želje po organiziranem turizmu obstajale že pol stoletja prej, preden je prišlo do njegove realizacije. Že leta 1910 je potovalna agencija Thomas Cook napovedala turistično odpravo na Antarktiko, vendar jo je zaradi tragedije, ki jo je

pri osvajanju Južnega pola doživel Britanec Scott s svojo odpravo, odpovedala (8). Leta 1930 je New York Times napovedal 142 dnevno luksuzno križarjenje do obal ledene celine, vendar je bilo to ravno tako odpovedano. Leta 1956 je čilska nacionalna letalska družba opravila prvi antarktični turistični polet s 66 potniki, in sicer nad Shetlandskimi otoki ter na skrajni konec Antarktičnega polotoka. Leta 1957 je ameriško letalo pripeljalo z Nove Zelandije na postajo McMurdo ob Rossovem morju ne le znanstvenike, ampak tudi turiste. To je bil prvi komercialni polet, pri katerem so se turisti dejansko tudi izkrcali na celini. V času mednarodnega geofizikalnega leta 1957/58 so čilske in argentinske ladje prepeljale več kot 500 turistov na Južne Shetlandske otoke. Nekateri to štejejo za začetek turistične industrije na Antarktiki. Leta 1968 je ameriško letalo s 70 turisti na nizki višini preletelo Južni pol in pristalo na postaji McMurdo (5, 8).

Za začetnika modernih organiziranih turističnih križarjenj na antarktične obale velja švedsko-ameriški poslovnež in raziskovalec Lars Eric Lindblad. Prvo turistično odpravo na Antarktiko je organiziral že leta 1966, in sicer z ladjo čilske mornarice, leta 1969 pa je organiziral turistično odpravo s svojo lastno ladjo

Slika 2: Opuščeno argentinsko zavetišče na Petermannovem otoku (foto: Jurij Senegačnik).

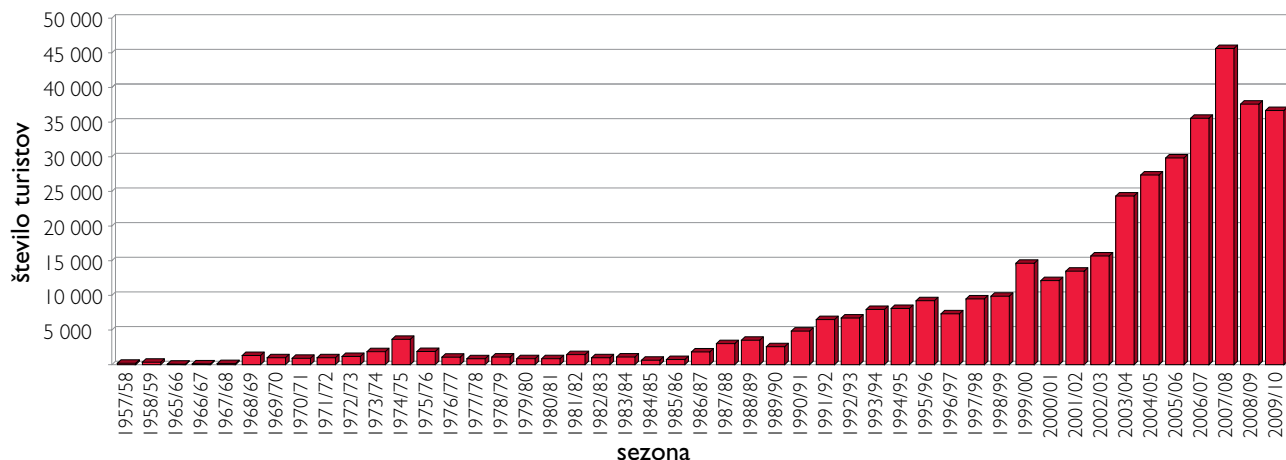
Slika 3: Okoli najbolj obiskanih turističnih točk na Antarktičnem polotoku se lahko v enem dnevu sreča tudi več ladij (foto: Jurij Senegačnik).

MS Explorer, izdelano prav za odprave na Antarktiko. Lindblada danes štejejo za najpomembnejšega predhodnika sodobnih antarktičnih križarjenj, ki le bolj ali manj sledijo temu, kar je uvedel on. Od leta 1970 dalje so sledile redne turistične odprave oziroma križarjenja na Antarktiko, ki jih je postopoma pripravljalo vse več organizatorjev (9, 10).

Leta 1977 se je razmahnil tudi letalski turizem, vendar potniki niso pristajali na Antarktiki, ampak so samo na večjih višinah preleteli dele njenega ozemlja. S tovrstnimi preleti sta se začela ukvarjati avstralski Quantas in Air New Zealand. Letalski družbi sta do leta 1980 opravili nekaj deset preletov s skupno več kot 11.000 potniki. Novembra 1979 je tovrstno dejavnost zaustavila katastrofa, ko se je novoze-landsko letalo z 257 potniki raztreščilo na vulkanu Erebus. S takšnimi preleti so zato za dalj časa prenehali. Leta 1994 jih je obnovil avstralski Quantas, najprej enkrat, sedaj pa dvakrat letno. Izhodišči za njih sta Sydney in Melbourne. Njihovi udeleženci niso všteti v statistične podatke o turističnih obiskovalcih Antarktike. Vsekakor pa je to najcenejši neposreden ogled ledene celine, saj so cene poleta (z možnostjo

pogleda skozi okno) od 1.500 avstralskih dolarjev na osebo naprej. V sezoni 2004/05 so na primer prepe-
ljali 2.030 potnikov (7, 9).

Od časa Lindbladovih križarjenj se je začelo število turističnih obiskovalcev celine počasi dvigati. Velika večina jih je do celine prihajala z ladjami, le redki so pristajali z letali. Poleti s pristankom so namreč ostali povečini še najprej rezervirani le za znanstvenike in drugo osebje na raziskovalnih postajah, turisti pa so se zaradi nižjih cen rajši odločali za ladijska križarjenja. Na Antarktiki izraz "sezona" pomeni čas antarktičnega poletja od novembra do marca naslednjega leta. Pred sezono 1985/86 se je število turistov povečini še gibalo pod 1.000, potem pa je začelo skokovito naraščati, dokler ni v sezoni 1999/2000 preseglo številke 10.000. Glavni razlog za to je bilo veliko znižanje cen, saj so se na trgu pojavili številni novi in cenejši prevozniki. Pri tem so imele zasluge predvsem ruske ladje z večšimi posadkami, ki so jih po razpadu Sovjetske zveze začele najemati turistične agencije iz zahodnih držav. V zadnjem desetletju je sledil še bolj vrtoglav porast, saj je v sezoni 2003/04 število turistov preseglo 20.000 in v sezoni 2007/08 doseglo

Slika 4: Število turistov na Antarktiki (brez preletov) med sezonama 1957/50 in 2009/10 (3, 6, 7).

rekordno vrednost 45.652 turistov. Zaradi izbruha svetovne gospodarske krize je število turistov v sezoni 2009/10 padlo na 36.648. Pri tem je treba poudariti, da se je od sezone 2001/02 dalje močno povečal delež turistov, ki prihajajo na Antarktiko samo na križarjenje, na samih obalah pa se ne izkrcajo. Gre za potovanja na velikih ladjah z več sto udeleženci, ki so ponavadi nekakšen podaljšek križarjenj okoli obal Južne Amerike. Če je v sezoni 2001/02 delež takšnih turistov znašal le 15 %, pa se je v sezoni 2009/10 že dvignil na 41 % (6).

Značilnosti turizma na Antarktiki

Turistični obiski se odvijajo od sredine novembra do sredine marca, ko je dan dolg 20 ali več ur, temperatura pa so precej višje kot v obdobju antarktične zime (4). Večina avtorjev navaja, da se izvaja v dveh ali treh osnovnih oblikah. Nekateri pri tem razlikujejo križarjenja oz. ladijski turizem (s pristanki na obalah ali brez njih), letalski turizem s pristanki na celini (in morebitnimi dodatnimi dejavnostmi) ter prelete celine brez pristankov (5). Drugi avtorji razlikujejo le dve osnovni obliki: ladijski in letalski turizem. Pri tem je treba poudariti, da se letalskih potnikov, ki na posebej organiziranih poletih zgolj preletijo dele antarktičnega ozemlja, praviloma ne uvršča k "antarktičnim turistom". Za uvrstitev med slednje je torej potreben neposreden "dotik" ledene celine (2).

Ladijski turizem (križarjenja) zajema že več kot 99 % vseh turistov, ki pridejo na Antarktiko. Večino prevozov opravi okoli 40 ladij, ki prevažajo od 6 do 500 potnikov.

Manj pogosti so prevozi z večjimi ladjami, ki prevažajo od 500 do 3.000 potnikov. Takšne ladje ne omogočajo pristankov na obali, zaradi večjega števila potnikov pa močno dvigujejo skupno bilanco turistov (10).

Pri križarjenjih, ki vključujejo izkrcanja na obali, se dnevno izvede od 1 do 3 izkrcanj, ki v povprečju trajajo okoli 3 ure. Za prevoz potnikov na obale uporabljajo posebne gumijaste čolne zodiake. Na vsakih 10 do 20 udeležencev, ki se izkrcajo, mora biti en član strokovnega spremljevalnega osebja, ki običajno izvira iz vrst ornitologov, morskih biologov, splošnih biologov, geologov, glaciologov, zgodovinarjev in naravovarstvenikov (9, 10). Po letu 2000 se ni skokovito povečalo le število obiskovalcev, ampak tudi število različnih dejavnosti, ki jih poleg nadzorovane hoje po obalah izvajajo turisti: kampiranje, smučanje, plezanje, tek na smučeh, snow boarding, potapljanje, vožnja s kajakom in podobno (7).

Slika 5: Turisti so se izkrcali na otoku Danco. Manjši otoki so precej primernejši za izkrcavanje kot celinska obala, saj na njihovih obalah ni toliko ledenih odlomov (foto: Jurij Senegačnik).

Slika 6: Vožnja s kajakom je ena od dodatnih dejavnosti, ki jih ponujajo na križarjenjih (foto: Jurij Senegačnik).

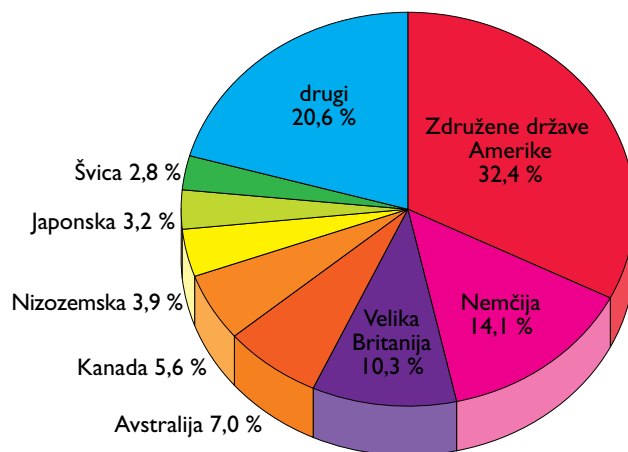
V sezoni 2009/10 je na območje Antarktike z ladjami pripotovalo skupno 36.648 registriranih turistov, med katerimi jih je 21.622 na obalah pristalo, 15.026 pa jih je obalo opazovalo le z ladij. Posebna oblika ladijskega turizma je obisk Antarktičnega polotoka z majhnimi zasebnimi jahtami, na katerih potujejo manjše skupine pustolovcev, ki povečini niso zajeti v uradne statistike organizatorjev potovanj. Po nekaterih ocenah naj bi letno na ta način prišlo na Antarktiko okoli 1.000 dodatnih obiskovalcev (7).

Neprimerno manj številčen kot ladijski pa je letalski turizem s pristanki na sami celini. V sezoni 2009/10 je zajel le 233 turistov, kar je 0,6 % skupnega števila vseh turistov na Antarktiki. Gre za zelo draga potovanja na nekaj destinacij na celini, ki se jih povečini udeležujejo le bolj športno in "adrenalinsko" naravnani turisti.

Kdo so "antarktični turisti"

Večina turistov je zrelih let ali upokojencev, za katere je obisk Antarktike pogosto nekakšen vrhunec življenjskih potovanj, ki si ga zaradi visokih stroškov lahko privoščijo šele v tej starosti. Vedno več prihaja tudi mlajših turistov s "tanjšimi" žepi (1).

Med državami, od koder prihajajo turisti, so daleč na prvem mestu Združene države Amerike. Med turisti, ki se izkrcajo ali pristanejo na celini z letalom, Američanom tesno sledijo Nemci, Britanci in Avstranci. Drugih je precej manj, prihajajo pa z vseh celin. Nekoliko drugačna razmerja so med udeleženci križarjenj brez izkrcaja. Američani so tu relativno še močnejše zastopani, na drugem mestu pa so praviloma Kanadčani ali Britanci.

Slika 7: Turisti na Antarktiki po državah izvora v sezoni 2009/10 (6).

Slika 8: Udeleženci odprave se lahko po obali gibljejo le po trasah, ki jih označi strokovno osebje. V ozadju je kolonija pingvinov na otoku Dancó (foto: Jurij Senegačnik).

Območja turizma na Antarktiki

Na Antarktiki sta dve glavni turistični območji ter nekaj manjših. Skoraj celoten turističen obisk je zgoščen na nekaj obalnih conah, ki poleti niso (v celoti) pokrite z ledom.

Prvo in daleč najbolj obiskano območje je Antarktični polotok. Njegove glavne značilnosti in prednosti so: hiter dostop z juga Južne Amerike, najtoplejše podnebje na Antarktiki, bogastvo živega sveta, izredno slikovita gorata pokrajina z množico ledenikov in ledenih gor ter največje število raziskovalnih postaj. Dodatna prednost je tudi bližina Južnih Shetlandskih in drugih otokov s še milejšim podnebjem, ki omogočajo dodatno popestritev potovanj. V sezoni 2009/10 se je na območju polotoka na tak ali drugačen način izkrcalo 21.225 turistov, dodatnih 15.026 pa je ob polotoku križarilo brez izkrcanja (6). Nekatera potovanja vključujejo tudi obisk otoka Južna Georgija in Falklandskih otokov.

Glavno izhodišče za križarjenja je Ushuaia v Argentini, odhodi pa so delno tudi s Falklandskih oto-

kov, iz Punta Arenasa (Čile) ali od drugod. Najkrajša in najcenejša križarjenja trajajo od 10 do 11 dni, cene pa se začnejo pri 4.400 do 5.000 ameriških dolarjev na osebo. V zadnjih letih so začeli organizirati posebno obliko teh križarjenj, ki vključuje polet iz Punta Arenasa na Otok kralja Jurija na Južnih Shetlandskih otokih, od tod pa sledi 4 do 5 dnevno križarjenje ob Antarktičnem polotoku. Udeleženci se pri tem izognejo mučnemu prečkanju praviloma vedno viharnega Drakovega preliva med Južno Ameriko in ledeno celino (9, 10).

Drugo, bistveno manj pomembno turistično območje, je na drugi strani celine ob Rossovem morju v širši okolici ameriške postaje McMurdo. Območje je nekajkrat bolj oddaljeno od najbližje celine (Avstralije), ima precej hladnejše podnebje in povečini manj slikovito pokrajino, je pa bogatejša s kulturno-zgodovinsko dediščino prvih osvajalcev celine. V sezoni 2009/10 ga je obiskalo le 397 turistov, saj je obisk zaradi gospodarske krize močno upadel (6). Obisk Rossovega morja se včasih opravi skupaj z obiskom Antarktičnega polotoka ali obal Vzhodne Antarktike ter nekaterih subantarktičnih otokov. Izhodišča so pristanišča na Tasmaniji in Novi Zelandiji, v zelo redkih primerih

Slika 9: Vožnja skozi prelive in morske ožine je eno najlepših doživetij na Antarktičnem polotoku. Na sliki je znameniti kanal Lemaire, ena najbolj slikovitih in tudi najbolj obiskanih destinacij na ledeni celini (foto: Jurij Senegačnik).

pa tudi v Južni Afriki. Ta potovanja so bistveno zahtevnejša in daljša (večinoma okoli 4 tedne), ponavadi pa na njih omogočajo tudi helikopterske polete z ladij v bližnjo notranjost celine. Neprimerno višje so zato tudi cene, ki se začenejo nekje pri 25.000 ameriških dolarjev, lahko pa presežejo 60.000 ameriških dolarjev na osebo (9, 10).

Poleg omenjenih dveh glavnih turističnih območij je na Antarktiki še nekaj drugih turističnih ciljev, ki pa so navezani na pristanke z letalom. Že vrsto let takšna potovanja organizira ameriški tandem podjetij ANI in ALE (*Adventure Network International ter Antarctic Logistics & Expeditions*). Izhodišče za njihove polete je Punta Arenas, v notranjosti Zahodne Antarktike pa imajo poletno bazo Patriot Hills, od koder lahko turisti poletijo na Južni pol, pod Vinsonov masiv in na druge odmaknjene dele celine. Cena poleta na Južni pol je 38 950 ameriških dolarjev, po želji pa organizirajo odprave tudi drugam. V zadnjih letih se je takšni obliki turizma pridružilo še podjetje TAC (*The Antarctic Company*), ki organizira polete iz Južne Afrike na obalo Zemlje kraljice Maud, od koder gredo lahko potem turisti tudi v notranjost celine. V sezoni 2009/10 se je vseh potovanj v organizaciji omenjenih podjetij udeležilo (le) 233 turistov (6).

Vpliv turizma na okolje

Največji okoljski problem turizma na Antarktiki je ta, da je turistični obisk na celini, ki je sicer neizmerno velika, skoraj v celoti omejen le na nekaj območij (povečini) kopnega površja ob obalah. Čeprav zavzemajo le okoli 0,5 % površja, na njih ni zgoščen le skoraj ves kopni rastlinski in živalski svet, ampak so tu zaradi boljših možnosti pristajanja zgradili tudi skoraj vse raziskovalne postaje. Žal pa tudi obisk vseh teh območij ni enakomeren. Na Antarktičnem polotoku, kjer turisti obiskujejo okoli 150 turističnih točk, je skoraj tri četrtine obiska zgoščenega le na 20 točkah (7).

Čeprav je skupno število obiskovalcev celine relativno majhno, pa imajo zaradi velike občutljivosti in krhkosti naravnega okolja lahko tudi najmanjše nesreče (na primer izlitja nafte) ali hrup zelo resne posledice. Turisti obiskujejo točke v času, ko je tam največ živali, tla pa so najbolj ranljiva. Negativni učinki zaradi (prekomernega) turističnega obiska se (lahko) kažejo v fizičnih poškodbah površja zaradi hoje, v poškodbah lišajev in mahov, v povzročanju stresa živalim,

v potencialnem vnosu tujerodnih semen in boleznih, v izlitjih nafte in odlaganju raznovrstnih odpadkov, v (nehotenem) poškodovanju objektov zgodovinske dediščine ter v motenju dela znanstvenikov na raziskovalnih postajah (7). Res pa je še do pred kratkim veljalo, da je kopičenje odpadkov manjši problem pri turistih, ki jih zaradi strogih predpisov vedno odnesejo s seboj, kot pa na nekaterih raziskovalnih postajah (1).

Upravljanje Antarktike in uravnavanje turističnega obiska

Po dolgoletnem izkoriščanju antarktičnih morij je bilo v 50. letih 20. stoletja že 7 držav, ki so razglasile svoje ozemelske zahteve po delih antarktičnega ozemlja. Združene države Amerike in Sovjetska zveza neposrednih ozemelskih zahtev sicer nista imeli, sta pa v fazi blokovskega tekmovanja na Antarktiki postavili večje število raziskovalnih postaj.

Za pomemben premik v miselnosti je bilo zaslužno predvsem mednarodno geofizikalno leto 1957, ki je na ledeni celini združilo znanstvenike različnih držav. Le malce kasneje, leta 1959, je zato 12 držav, ki so neposredno sodelovale pri znanstvenem raziskovanju, podpisalo Antarktični sporazum (*Antarctic Treaty*). Do danes ga je podpisalo že več kot 45 držav (7).

Sporazum ni predvidel posebne organizacije, ki bi upravljala turizem na celini, ampak je vključeval le nekaj splošnih usmeritev glede onesnaževanja okolja in varovanjem živega sveta (1). Članice sporazuma so svojo skrb v zvezi z naraščajočim turističnim prometom jasno izrazile že na svojem sedmem srečanju leta 1972. Antarktičnemu sporazumu so zato postopoma dodajali različne konvencije, ki se podrobneje ukvarjajo z varstvom živega sveta, naravnih virov in okolja. Vprašanjem turistične rabe prostora se je posvetil šele Protokol za zaščito okolja (*Protocol on Environmental Protection*). Dokument je poznan tudi pod imenom Madridski protokol. Sprejeli so ga leta 1991, v polno veljavo pa je stopil šele leta 1998. Celino označuje kot svetovni naravni rezervat ter kot posebno območje miru in znanstvenih raziskav, kjer naj bi zagotovili, da nobena človekova dejavnost – vključno s turizmom – ne bi imela škodljivih učinkov na antarktično okolje ali na znanstveno in estetsko vrednost celine (4, 7).

Slika 10: Argentinsko mesto Ushuaia je glavno izhodišče za križarjenja na Antarktični polotok (foto: Jurij Senegačnik).

Spoznanja o nujnosti uravnavanja naraščajočega turističnega prometa pa so zgodaj dozorela tudi med samimi organizatorji potovanj. Ti so med prvimi spoznali, da je samoregulacija turističnih dejavnosti v njihovem lastnem interesu, saj okoljsko degradirana Antarktika za turiste ne bi bila več privlačna. Leta 1991 je zato sedem podjetij ustanovilo Mednarodno združenje organizatorjev potovanj na Antarktiko IAATO (*International Association of Antarctica Tour Operators*). Danes združenje sestavlja že več kot 100 organizatorjev potovanj iz 15 držav (Argentina, Avstralija, Belgija, Kanada, Čile, Francija, Nemčija, Italija, Japonska, Nizozemska, Nova Zelandija, Norveška, Švedska, Velika Britanija, Združene države Amerike). Njegov glavni namen je utemeljevati, promovirati in izvajati varna in do okolja odgovorna potovanja na ledeno celino. V zadnjih dveh desetletjih je IAATO uspel razviti sistem načel za upravljanje in smernice, s katerimi so uspešno zmanjšali vplive na okolje in določili okvirje za trajnostno naravnana potovanja na Antarktiko (9). Smernice in podrobna navodila zelo jasno določajo način ravnanja z odpadki, ravnanje ladijskega osebja ter ravnanje

v primeru nesreč. S podrobnimi določili na primer prepovedujejo prinašanje hrane na celino in motenje živali.

IAATO skrbi za nenehno usklajevanje in razvoj najvišjih standardov ter najboljše prakse za učinkovitejšo zaščito antarktičnega okolja. Od svoje ustanovitve dalje je vsako leto prisoten na posvetovalnih srečanjih članic Antarktičnega sporazuma, kjer predstavlja svoja letna poročila in statistične podatke o obisku celine (10). Smernice in stroga pravila, ki jih je združenje vzpostavilo za samoregulacijo, pa so po nekaj sezonah uporabe v nekoliko prilagojeni obliki služile kot osnova za pripravo ključnega priporočila – dopolnila k Antarktičnemu sporazumu (*Recommendation XVII-1*), ki se nanaša na obiskovalce Antarktike in organizatorje potovanj (7, 10).

Poleg navedenih instrumentov, ki veljajo za vse države, pa so tudi posamezne države vzpostavile svoja pravila in instrumente za varstvo okolja. Ne glede na to pa nekateri opozarjajo, da celoten regulativni sistem ni zadosten za učinkovito zaščito okolja na Antarktiki (7).

Tudi zato so članice Antarktičnega sporazuma na svojem srečanju v Baltimoru leta 2009 sklenile, da se ladje z več kot 500 potniki ne bodo več smele zadržati ob antarktičnih obalah, na posamezno turistično točko pa se bo lahko izkrcalo največ 100 ljudi hkrati. Vse te omejitve pa bodo stopile v veljavo šele tedaj, ko jih bodo podpisale vse članice sporazuma (11).

Sklep

Antarktika bo tudi v prihodnje ostala močno specializirana in relativno zelo draga turistična destinacija. Potovanja nanjo bo izvajalo omejeno število izkušenih organizatorjev potovanj, ki bodo osredotočeni na izobraževalna potovanja na območja posebnih naravnih vrednot in tudi kulturne dediščine (10).

Kljub temu prihodnost antarktičnega turizma ni povsem jasna. Izbruh svetovne gospodarske krize je povzročil velikanski padec obiska, še posebej pri bistveno dražjih potovanjih na območje Rossovega morja. Ker danes ni jasno, kako dolgo bo kriza še trajala in kakšne bodo njene socialne posledice, je zelo težko ocenjevati prihodnje število tistih, ki bodo zbrali dovolj denarja za pot na ledeno celino.

Pojavil pa se je še nov zaviralni dejavnik. Izjemno velik porast števila turističnih obiskovalcev od leta 2000 do izbruha krize je v veliki meri temeljil na križarjenjih z velikimi ladjami in brez izkrcanja na obalah. IAATO pa ravno pri teh potovanjih v prihodnje predvideva največji padec (približno za polovico), saj je Svetovna pomorska organizacija IMO (*International Maritime Organization*) sprejela posebne omejitve pri uporabi "težkih" goriv, ki bodo v veljavo stopile 1. avgusta 2011.

Omejitve bodo najbolj prizadele največje ladje z več kot 500 potniki, ki naj bi se morale umakniti iz antarktičnih voda. Manjše ladje, predvsem tiste z manj kot 200 potniki, z novimi omejitvami predvidoma ne bodo tako prizadete. Zmanjšalo se bo torej predvsem število udeležencev običajnih križarjenj brez možnosti izkrcanja.

Precej bolj neokrnjeno pa bo ostalo število pravih ljubiteljev narave, ki gredo na dražja in bolj izobraževalna naravnana potovanja, na katerih se potniki izkrcajo na obalah ledene celine, po svojem povratku domov pa v javnosti vršijo nalogo nekakšnih "ambasadorjev" za njeno ohranitev.

Viri in literatura

1. Buckley, R. (ur.) 1995: Antarctica: Protecting the Last Wilderness. Understanding Global Issues. European Schoolbooks Publishing, Cheltenham.
2. Ferfila, B. 1997: Antarktika. Zbirka Svet na dlani. Didakta, Radovljica.
3. Hansom, J. D., Gordon, J. E. 1998: Antarctic Environments and Resources. A Geographical Perspective. Longman, Harlow.
4. McGonigal, D., Woodworth, L. 2001: Antarctica: The Complete Story. Frances Lincoln Ltd, London.
5. Trewby, M. 2002: Antarctica: An Encyclopedia from Abbot Ice Shelf to Zooplankton. Firefly Books, Auckland.
6. Medmrežje: http://image.zenn.net/REPLACE/CLIENT/1000037/1000115/application/msword/ATCM33_ip113.doc (citirano 12. 11. 2010).
7. Medmrežje: <http://eprints.otago.ac.nz/686/1/MaherHarry.pdf> (citirano 16. 11. 2010).
8. Medmrežje: <http://www.nzalpa.org.nz/Portals/4/Documents/articles/Timeline%20-%20Tourism%20in%20Antarctica.pdf> (citirano 16. 11. 2010).
9. Medmrežje: http://www.antarctica.ac.uk/about_antarctica/tourism/faq.php (citirano 16. 11. 2010).
10. Medmrežje: http://www.iaato.org/tourism_overview.html (citirano 11. 11. 2010).
11. Medmrežje: <http://www.treehugger.com/files/2009/04/tourism-to-antarctica-to-be-finally-restricted.php> (citirano 11. 11. 2010).